

Γ. Μπεράτης , Το πλατύ ποτάμι ΚΝΛ. Β΄ Λυκείου σελ.

❖ Ο τίτλος του έργου

Ο τίτλος παραπέμπει πιθανώς σε ένα στίχο από το ποίημα ΙΗ΄ του *Μυθιστορήματος* του Γ. Σεφέρη:

Λυπούμαι γιατί άφησα να περάσει ένα πλατύ ποτάμι μέσα από τα δάχτυλά μου (1)

❖ Η υποδοχή των Ιταλών στρατιωτών και τα συναισθήματά τους

Οι Ιταλοί στρατιώτες υποδέχονται με επιφυλακτικότητα στην αρχή τους δύο Έλληνες στρατιώτες, « κήρυκες». Όταν όμως βλέπουν την άσπρη σημαία, « όλα άλλαξαν μεριάς». Έγιναν φιλικόι και ενθουσιώδεις. Οι εκδηλώσεις χαράς και φιλίας συνεχίστηκαν ως το τέλος, οπότε τους χάρισαν και δώρα (σουγιά και αναπτήρα). Εκδηλώνουν φιλειρηνικές διαθέσεις και αισθήματα, καθώς φαίνεται πως ήλπιζαν πως οι Έλληνες στρατιώτες έφερναν την Ειρήνη. Φαίνεται πως ο πόλεμος, όσο σκληρός και αν είναι ,δεν καταφέρνει να διαβρώσει τα αγνά συναισθήματα και τις ψυχές των ανθρώπων.

❖ Ο χαρακτήρας των δύο «κηρύκων» και του διοικητή, Σγουρού.

Οι δύο « κήρυκες» φαίνονται έξυπνοι και υπεύθυνοι. Εκτελούν σωστά την εντολή του διοικητή τους. Είναι ευχάριστοι, κεφάτοι και κοινωνικοί. Ο λοχίας περιγράφει με λεπτομέρειες και ενθουσιασμό το περιστατικό γεγονός που προκαλεί την αντίδραση του διοικητή, ο οποίος ανυπομονεί να μάθει την έκβαση της αποστολής. Είναι φανερό πως ο διοικητής είναι άνθρωπος με καλό και φιλικό χαρακτήρα σε αντίθεση με τον τύπο του αυταρχικού και απρόσωπου διοικητή που ξέρουμε συνήθως. Για το λόγο αυτό οι στρατιώτες του τον αγαπούν και τον σέβονται.

❖ Αφηγηματικές τεχνικές

- ✓ Ανάμειξη διαφόρων αφηγηματικών τρόπων. Επίδραση από την τεχνική του εσωτερικού μονολόγου.
- ✓ Ο αφηγητής στο κείμενο είναι ο ίδιος ο συγγραφέας, ο οποίος μάλιστα αναφέρεται με το όνομά του, Μπεράτης. Το γεγονός αυτό δίνει στο έργο ένα χαρακτήρα προσωπικής μαρτυρίας. Πολλές φορές όμως ο συγγραφέας μετατρέπεται σε απρόσωπο αφηγητή και χρησιμοποιεί γ' ενικό πρόσωπο.
- ✓ Ο διάλογος είναι συνήθως σε πλάγιο λόγο.

❖ Επιδράσεις και διαφορές:

Ο Μπεράτης στο *Πλατύ ποτάμι* και στο *Οδοιπορικό του '43*, στις δύο αυτές μαρτυρίες του '46, εφάρμοσε την τακτική των Δούκα, Μυριβήλη και Βενέζη. Οι προθέσεις όμως δεν συνέπιπταν με εκείνες αυτών των συγγραφέων. Όλοι επιδίωκαν να γεφυρώσουν τα όρια ανάμεσα στη μυθιστορία και την πραγματικότητα, γι' αυτό και επιστράτευαν διάφορες αφηγηματικές τεχνικές. Η τακτική του Μπεράτη δεν ταυτίζεται με κανενός. [...] Ο Μπεράτης έγραψε πρώτος αυτό που σήμερα ονομάζεται **μυθιστόρημα-ντοκουμέντο**. [...] Ούτε όμως μπορούν οι ' μαρτυρίες ' του Μπεράτη να διαβαστούν ως ιστοριογραφία, παρά την ακριβή και λεπτομερή αφήγησή του: τα γεγονότα δεν έχουν επιλεγεί για την ιστορική τους σημασία αλλά επειδή ο συγγραφέας έτυχε να είναι παρών. [...] Τα έργα του Μπεράτη έδωσαν το

έναυσμα , και έτσι το 'ντοκουμέντο' ή η μυθιστορηματική αφήγηση γεγονότων του Πολέμου και του Εμφυλίου έγιναν το κύριο μέσο έκφρασης πολλών νέων συγγραφέων, που εμφανίστηκαν κατά τη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας (Ρ. Ρούφος, Θ.Δ. Φραγκόπουλος, Ν. Κάσδαγλης και Α. Κοτζιάς).(2)

Κ.Θ.Δημαράς, Πρόλογος στο πλατύ ποτάμι (3)

«Και στην τέχνη ο Γιάννης Μπεράτης είναι μάστορης. Σε πολύ λίγους συγγραφείς βρίσκει κανείς τόσο ανεπτυγμένη, όσο σ' αυτόν, τη διπλή ικανότητα να βλέπουν και μαζί να μας μεταβιβάζουν άμεσα την αίσθησή τους. Λίγες αράδες, λίγες λέξεις τού αρκούν κάποτε για να περιγράψει ένα πρόσωπο, κι ύστερα το πρόσωπο αυτό μας γίνεται οικείο, το βλέπουμε, το αναγνωρίζουμε, ανακαλύπτουμε πως το ξέραμε από πάντα. Άλλοτε τον βρίσκουμε να γυρίζει επίμονα, να έρχεται και να ξανάρχεται γύρω σ' ένα θέμα που μας φαίνεται ολότελα λεπτομερειακό. μα γρήγορα έρχεται η στιγμή που καταλαβαίνουμε ότι η λεπτομέρεια αυτή έγινε ατμόσφαιρα, μας έχει τυλίξει, μας έχει κατακτήσει.[...] Μα τα θέλητρά του, τα μυστικά της τέχνης του είναι πολλά, κι ούτε είναι πάντα εύκολο να τ' αποκαλύψει κανείς. Έτσι, δίπλα σε όσα σημείωσα, θα ήθελα μερικά να τα τονίσω ιδιαίτερα, είτε ακριβώς γιατί δένουν με τη μεγάλη παράδοση της τέχνης είτε γιατί ανανεώνουν. Στην πρώτη κατηγορία, θα τόνιζα ιδιαίτερα την απλότητα του ύφους του, απλότητα σοφή, που από ξεκαθάρισμα σε ξεκαθάρισμα καταλήγει να δίνει μόνο την απαραίτητη ουσία. απλότητα, δηλαδή, καμωμένη από πλούτο και από θυσία, όχι από φτώχεια, ανεπάρκεια ή δειλία. Ο αναγνώστης δεν κοπιάζει στο διάβασμα, γιατί όλον τον κόπο τον κράτησεν ο συγγραφέας για τον εαυτό του. Η ευκολία του ύφους είναι στον Μπεράτη καρπός κόπου μακρού, και εναγώνιου στοχασμού μπροστά στα προβλήματα της τέχνης.

Σαν προσφορά δική του στην πεζογραφία μας, θα ήθελα να μνημονεύσω τον ιδιαίτερο τρόπο της αφήγησής του. Δεν εννοώ την εξαιρετική ζωντάνια και τη γοργότητα του λόγου του και της περιγραφής του, αλλά κάτι άλλο: είτε στο διάλογο είτε στην αυτοπεριγραφή, δίνει συχνά μια μορφή πλάγια. Στην πρώτη περίπτωση, εξωτερικεύει το άκουσμα του διαλόγου από τον συνομιλητή, περνώντας έτσι πάλι την αντικειμενική πραγματικότητα μέσ' από το διωλιστήριο της ανθρώπινης ψυχής. Στη δεύτερη περίπτωση, στην αυτοπεριγραφή, της δίνει συχνά τον τύπο του διαλόγου, σπάζοντας κάθε μονοτονία και ανανεώνοντας αδιάκοπα το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Οι λιγοστές εικόνες του έχουν κι αυτές συνήθως τη μορφή της προσωπικής εντύπωσης: δεν αποβλέπουν στο να θυμηθεί κάτι γνωστό του ο αναγνώστης, αλλά στο να υποβάλουν την εντύπωση που είχε ο αφηγητής».

Παραπομπές-Βιβλιογραφία

(3) Βιβλίο καθηγητή, ΚΝΛ Β' Λυκείου σελ.219-224.

(1),(2).R. Beaton, Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1996, σελ. 297-300.

Παράλληλο κείμενο
Στράτης Μυριβήλης, Ο λόφος με τις παπαρούνες

«Είναι μια μέρα χαρούμενη μέσα στις άσκημες μέρες της πορείας. Μια μέρα γαλάζια και κόκκινη, με ανοιξιάτικο ουρανό, γεμάτη μαβιά μάτια, κόκκινα αγριολούλουδα και αργά μελαγχολικά τραγούδια. Ήταν ένας λόφος άλικος από τις παπαρούνες. Ξεκουραζόταν ένα ρούσικο σύνταγμα, που τραβούσε κι αυτό για το μέτωπο. Εκεί μας σταματήσανε κι εμάς. Είχε νερό μπόλικο και πρασινάδα εκεί δίπλα. Στήσαμε πυραμίδες τα όπλα και φάγαμε κοντά τους. Μας σίμωσαν κάτι μεγαλόσωμα παλικάρια με τριανταφυλλιά μάγουλα, με χοντρές μπότες και μπλούζες παιδιάτικες δίχως κουμπιά. Τα πηλίκιά τους είχαν κεραμίδι στενούτσικο.

—Γκιρτς;

—Γκιρτς.

—Κριστιάν;

—Κριστιάν.

—Ορτοντόξ;

—Ορτοντόξ

Μας δεχτήκανε με χαρές σχεδόν παιδιάτικες. Γελούσανε, και μεις γελούσαμε, μας χάριζαν κονσέρβες, σουγιάδες. Με τα μεγάλα τους χέρια μας χτυπούσανε στην πλάτη, τραβούσανε και μας δείχνανε από την τραχηλιά τους χρυσά, σιντεφένια σταυρουδάκια και φυλαχτάρια κρεμασμένα με αλυσιδίτσες. Σταυροκοπιόντανε με τον ορθόδοξο τόπο.

—Κριστιάν! Κριστιάν!

Φάγαμε μαζί, κουβεντιάσαμε ώρες δίχως να καταλαβαίνει γρι ο ένας απ' τη γλώσσα τ' άλλου. Όμως συνεννοηθήκαμε περίφημα. Η αγάπη κι η όχτρα έχουνε διεθνή γλώσσα. Βρήκα κι έναν νεότατον αξιωματικό, λεπτοκαμωμένο σαν κορίτσι, με μεγάλα γυαλιά και γελαζόμενα χείλη, που θυμόταν απ' το σκολειό του μερικά αρχαία τσάτρα-πάτρα. Τα μαλλιά του ήταν ξανθά σαν του καλαμποκιού, είχε κι ένα χρυσό μουστάκι.

—Ημείς ρούσιαν λίαν Έλληνες αγαπώμεθαν! Οδυσσόν λίαν Έλληνες! Λίαν!

Πήρε ύφος και μου απάγγειλε κάτι αλαμπουρνέζικα, που, όπως με βεβαίωσε, ήταν Όμηρος από το πρωτότυπο. Κατόπι κάμανε μια μεγάλη χορωδία και μας τραγούδησαν λαϊκά τραγούδια. [...]

Οι μορφές των τραγουδιστάδων ήταν σοβαρές, τα παιδιάτικά τους τα σλάβικα μάτια βούρκωναν. Σαν τέλειωσαν το τραγούδι, μείναμε πολλήν ώρα ακίνητοι μαζί τους, ταξιδεύοντας πάνω στα φτερά της μουσικής, που ενώνει τις καρδιές, γιατί είναι η γλώσσα τους η πανανθρώπινη. Σαν κάμαμε τις τετράδες, οι Ρούσοι βάλανε παπαρούνες μέσα στις μπούκες των ντουφεκιών μας. Ήτανε σαν μια παράξενη λιτανεία με ατσαλένιες λαμπάδες, που στην κορφή τους άναβε η πιο χαρούμενη φλόγα.

—Αντίο! Αντίο!

Ο πολύ νέος αξιωματικός πετά το καπέλο του, λυγερός, σχεδόν διάφανος μέσα στο φως.

—Χαίρε, λίαν, Έλληνες! Χαίρε!

Πόση αγάπη υπάρχει στον κόσμο! Άφθονη σαν ποτάμι που χύνεται μέσα σ' έναν κάμπο. Ανθισμένη σαν ένας λόφος κόκκινος από τις παπαρούνες, που σε φωνάζουνε να τις κόψεις. Δεν έχεις παρά να σκύψεις να τις κόψεις.

(Σ. Μυριβήλης, 151978, Η Ζωή εν τάφω. Το βιβλίο του Πολέμου. Απόσπασμα, Αθήνα: Εστία)

• Να σχολιάσετε συγκριτικά τις εκδηλώσεις των στρατιωτών στα δύο κείμενα.